

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ט / גליון תד
ערש"ק פרשת אחרי קדושים ה'תשע"ג

איך אפשר להגיע לאהבת ישראל אמיתית?

איך נדב ואביהוא הגדולים ממשה ואהרן באו לחטא?

שיטת הרמב"ם בדין קטן בשפחה חרופה ושאר מצוות

מדוע אין עם ישראל "בטל ברוב" ח"ו?

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת אחרי-קדושים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

מאתיים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב יהודה בראוד, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב ראובן זאיאנץ,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב ישראל ארי' לייב רבינוביץ',
הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

United States	ארץ הקודש
1469 President St.	ת.ד. 2033
#BSMT	כפר חב"ד 60840
Brooklyn, NY 11213	03-738-3734
718-534-8673	הפצה: 08-9262674
www.likras.org • Likras@likras.org	

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

מקרא אני דורש.....ה

"זיעש כאשר ציווה ה" – פשיטא?!

אם כוונת רש"י היא להשמיענו שאהרן עשה את ציווי ה' ביום הכפורים ולא לפני כן – ה' לו לומר "כשהגיע יום הכפורים", ותו לא; ומה טעם מוסיף רש"י "עשה כסדר הזה"? / ביאור ברש"י ובדיוקי לשונו המופלאים

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ז עמ' 128 ואילך)

פנינים.....ט

עיונים וביאורים קצרים

יינה של תורה.....י

סדר עבודה של "אחרי"

ידוע שנדב ואביהוא היו בעלי מדרגה גבוהה במאוד, וכמודגש בדברי משה רבינו לאהרן הכהן בנוגע למיתתם, "בקרובי אקדש", "רואה אני שהם גדולים ממני וממך". היאך אפוא ייתכן שבאו נדב ואביהוא לידי חטא ועוון? / לאחר שכבר נאמר "אחרי מות שני בני אהרן", מדוע צריך הכתוב לשוב ולומר "וימותו", דמאי קמ"ל בזה? / ביאור נפלא במיתת בני אהרן במסירות נפש ו"אש זרה" למעליותא

(ע"פ ספר השיחות תש"נ ח"ב עמ' 428 ואילך)

פנינים.....יד

דרוש ואגדה

חידושי סוגיות.....טו

בשיטת הרמב"ם בדין קטן בשפחה חרופה ובשאר מצוות

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אי שייך קרבן בקטן הבא על שפחה חרופה, ויקשה על ביאורי נו"כ הרמב"ם דהיאך יתכן עונש בקטן / יבאר דשייכות קטן בחינוך הוא יותר מאופנים הנ"ל, וקיומו הוי המצוה עצמה כיון שהוא הוא גדר החינוך שהאב מקיים חיוב שעליו במה שבנו מקיים המצוה / יביא דוגמא לזה מדין שמחת יו"ט באשה לשיטת התוס' / יבאר שיטת הרמב"ם בקטן שנמנה על פסח ראשון / יסיק בביאור דין קטן בשפחה, דהכא כיון שע"י מעשיו מתקיים מעשה המחייב מדאורייתא - אף לו יש חלק בזה

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ז עמ' 232 ואילך)

תורת חיים.....כד

דרכי החסידות.....כז

לקראת שבת

כט

שלשת הנאהבים, ה' יתברך, התורה ובני ישראל, דומים הם באופן בו הם צריכים להיות נאהבים.

דכשם שבאהבת התורה, יש לאהוב את התורה על כל חלקיה בשוה. שהרי אין כל הבדל בין האהבה לחומש בראשית לאהבה לחומש שמות, בין חמישה חומשי תורה לספרי הנביאים והכתובים, בין המשניות לתלמוד בבלי וירושלמי וכו'. כך גם בנוגע לאהבת ישראל.

אחד מהדברים שחידש הבעש"ט היה בענין אהבת ישראל: שיש לאהוב לא רק את מי שהוא גאון וצדיק ויחיד בדורו, אלא כל יהודי בתור היותו יהודי.

(לקוטי דיבורים ח"א עמ' 713, 716)

“ויעש כאשר ציווה ה” - פשיטא!!

אם כוונת רש”י היא להשמיענו שאהרן עשה את ציווי ה’ ביום הכפורים ולא לפני כן – הי’ לו לומר “כשהגיע יום הכפורים”, ותו לא; ומה טעם מוסיף רש”י “עשה כסדר הזה” / ובכלל: כיון שבכתוב מפורש שכל הענינים המפורטים בפרשה צריכים להיעשות “בחדש השביעי בעשור לחודש”, הרי מובן מעצמו שאהרן לא עשה זאת קודם לכן. ואם כן, לשם מה צריך רש”י להשמיענו שאהרן עשה זאת רק “כשהגיע יום הכיפורים” / ביאור ברש”י ובדיוקי לשונו המופלאים

בסוף פרשת יום הכפורים, לאחר שמפרט את כל פרטי הציוויים – בענין סדר העבודה ביום הכפורים – שהקב”ה צוה את משה שימסור לאהרן, מסיים הכתוב (אחרי טז, לד): “ויעש כאשר צוה ה’ את משה”. ומפרש רש”י:

“ויעש כאשר צוה ה’ וגו’ – כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה; ולהגיד שבחו של אהרן, שלא הי’ לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך”.

ובפשטות נראה, שרש”י מפרש כאן שני ענינים: (א) פירוש ענין “ויעש” – “כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה”; (ב) החידוש שבזה – “ולהגיד שבחו של אהרן כו”.

וכאן יתבאר (בעיקר) כוונת רש”י בהענין הא’ – “כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה”; ועוד חזון למועד בעז”ה לבאר הענין הב’ – “ולהגיד שבחו של אהרן כו”.

יש לדעת איך להוכיח את הזולת, לא להגדיל צערו – את זה הוא כבר יודע בעצמו וכואב לו הלב – אלא יש לקרב את הזולת, תחילה באצבע ולאחר מכן ביד וכו’, ובינו לבינו עליו לבכות היטב על הלא טוב של הזולת ולומר עליו פרק תהילים.

(ליקוטי דיבורים ח”א עמ’ 63)

סלק את ‘הדעה העצמית’ ואז לא תרגיש שדורכים עליך

כאהבת ה’ כך גם אהבת ישראל, “ואהבת לרעך כמוך”, אפשרי רק כאשר האדם עוזב את אהבת עצמו. אדם האוהב רק את עצמו, אין בו מקום לאהבת זולתו, ויותר מזה, האוהב את עצמו אינו יכול לסבול את זולתו. ופעמים הוא אף חושב, שכל מה שהשני עושה, הוא מתכוון בזה לנגחו.

וכידוע הסיפור אודות אותו חסיד, ‘בר דעת’ גדול בהבנת החסידות, שבא ל’יחידות’ אל הרבי ה’צמח צדק’ ובפיו טענה: רבי, בבית המדרש אני חש שדורכים עלי, יש לי את הרושם שלא מתנהגים עימי כראוי, מה שאני אומר אינו מוצא חן בעיני האחרים, וכל מה שעושים הוא כמעט תמיד להיפך מדעתי!

ענה לו הרבי: הבעיה היא, שאתה מתפשט על כל בית הכנסת, ולכן כל דריכה ודריכה איפה שהיא לא תהיה, נופלת היא עליך, סלק את ‘הדעה העצמית’ כשהיא רק על פי השכל, הגבר את ה’עבודה’ על ההשכלה ואז תגיע אל האמת, אז כבר לא תרגיש שדורכים עליך. כמובן שהצעה זו, היא התנאי הבסיסי המאפשר להגיע לאהבת ישראל.

(סה”מ תרפ”ט עמ’ 78)

עשה טובה ליהודי וה’ יתברך ייטיב עמך

ר’ אייזיק הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא, מצאתי זקני חסידים שהיו עוד מחסידי הרב המגיד ממזריטש והרה”ק הרב מנחם מענדל מהאראדאק.

זקנים אלו היו רגילים לומר: “אהוב כל יהודי וה’ יתברך יאהב אותך, עשה טובה ליהודי וה’ יתברך ייטיב עמך, קרב יהודי וה’ יתברך יקרב אותך”.

(היום יום כז חשון)

החידוש של הבעש”ט באהבת ישראל

“אהבת ישראל”, לאהוב יהודי, היא מצוה מן התורה. וצריכים לקימה כדוגמת אהבת ה’ ואהבת התורה.

ב. בביאור דברי רש"י כתבו המפרשים (רא"ם. גור ארי'. שפתי חכמים. ועוד): "לא מיד אחר הצוואה עשה כן, שהרי מיתתן של בני אהרן ה' ביום שמיני למילואים, ומסתמא היתה הצוואה מיד כדי שלא יבוא למקדש, ושמיני למילואים ה' בראש חודש ניסן – ואיך עשה אהרן 'כאשר צוה ה' את משה', והא לא צוהו הקב"ה אלא דוקא ביום כפורים! לכך פירש 'כשהגיע כו'".

אך לפי פירושם קשה:

אם כוונת רש"י היא (רק) להשמיענו שאהרן עשה את ציווי ה' ביום הכפורים ולא לפני כן – ה' לו לומר "כשהגיע יום הכפורים", ותו לא; ומה טעם מוסיף רש"י "כשהגיע יום הכפורים" עשה כסדר הזה" – ענין ה"סדר" מאן דכר שמי'!?

גם עצם דברי רש"י שאהרן עשה כציווי ה' "כשהגיע יום הכפורים" – אינם מובנים לכאורה: כיון שבכתוב מפורש שכל הענינים המפורטים בפרשה צריכים להיעשות "בחודש השביעי בעשור לחודש", הרי מובן מעצמו שאהרן לא עשה זאת קודם לכן. ואם כן, לשם מה צריך רש"י להשמיענו את זה?!

ג. והנראה לבאר:

כיון שכל הפרשה (מתחילת הסדרה), כולל גם התיבות "והיתה זאת לכם לחוקת עולם וגו'" שהם התחלת פסוק דידן – נאמרה בסמיכות לראש חודש ניסן, ה' מקום לפרש שגם "ויעש כאשר צוה ה' את משה" ה' מיד לאחר הציווי; ולא לאחר זאת עד ליום הכפורים, כמה חדשים לאחר מכן!

והגם שאין שייך לומר שאהרן עשה בפועל את מצות ה' לפני יום הכפורים (כנ"ל ס"ב) – ה' אפשר לפרש שבתביבת "ויעש" כאן מתכוון הכתוב לזה שאהרן (מיד) קיבל על עצמו לעשות את העבודה "כאשר צוה ה' את משה"; וע"ד מ"ש בפרשת בא (יב, כח), לאחר אמירת פרשת הפסח על ידי משה: "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' וגו'" – ופירש שם רש"י: "וכי כבר עשו? ... אלא מכיון שקיבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו".

וזו כוונת רש"י בדבריו כאן: "כשהגיע יום הכפורים" – לשלול את הפירוש הנ"ל, ולהבהיר שכוונת הכתוב באומרו "ויעש" היא כפשוטו, שאהרן עשה את העבודה בפועל בבוא יום הכפורים.

[וההכרח של רש"י לפרש כך – כי לאחר שבפרשת בא מחדש הכתוב בלשון "ויעשו" שהקבלה נחשבת כעשי', כבר יודעים אנו כלל זה ואין צורך להשמיענו עוד הפעם שקבלת אהרן נחשבת כעשי'].]

ד. אולם מעתה קשה: אם "ויעש" קאי על העשיי' בפועל ביום הכפורים, מהו החידוש? פשיטא שאהרן קיים את דבר ה'!

אהוב כל יהודי וה' יתברך יאהב אותך

"כשם שבאהבת התורה, יש לאהוב את התורה על כל חלקיה בשוה. שהרי אין כל הבדל בין האהבה לחומש בראשית לאהבה לחומש שמות... כך גם בנוגע לאהבת ישראל"

הזולת צריך לתפוס את המקום החשוב

אני מעורר חסידים ומבקש אותם להיות יותר קשורים ומסורים זה לזה. כל יהודי צריך להיות יקר בעיניכם.

חסידים, שגדלו על השמרנים של אהבת ישראל, צריכים וחייבים להיות חמים יותר, הזולת צריך לתפוס את המקום החשוב, שמחתו היא שמחתי, שמחתי היא שמחתו.

כשנתקבלה הידיעה בליובאוויטש שר' אלחנן מרוזוב שוחרר מעבודת הצבא, התהלך החסיד הנודע ר' הענדל בחצר כשהוא מזמר "חאניע יצא", ונכנס לחדר אאמו"ר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, וסיפר כי ר' אלחנן שוחרר, והתחיל לרקוד בחדר. כ"ק אאמו"ר הרה"ק עמד מכסאו, הניח יד קדשו על שכמו של ר' הענדל וסובב אתו שלוש פעמים, ולאחר מכן אמר לו: "לכן, אומר לפניכם חסידות".

(לקוטי דיבורים ח"א עמ' 62)

כל עזרה צריכה להיות בחכמה

יש לייקר את כל אחד מישראל, יש לעזור לכל אחד ואחד בכל מה שאפשר, אבל כל עזרה צריכה להיות בחכמה, שלא יהיה ח"ו מלבין פני חברו.

הדאגה והמרה שחורה אין זה אלא דברים המזיקים להבריות

נצטערתי לשמוע מהבהלה בריצה לרופאים במשך כל היום כולו ועל דבר שאין לזה כל יסוד, ופליאה גם על בעלה הרב שי' למה זה ועל מה זה משתמשים הם בענין הזריות במקום שאינו צריך, ואם בכלל הזריות מעלה היא, אבל מלבד זאת שהבהלה בכל אופן חסרון הוא הרי גם זריות לאו בכל ענין מקומו הוא. עליהם להיות בטוחים בהשי"ת, המהווה מקיים ומחי' את כל העולם ומלואו ובפרט את כל אחד ואחת מישראל עם קרובו, אשר ישלח לה בריאות הנכונה וביחד עם בעלה הרב שי' יגדלו את בנם שי' לתורה לחופה ולמעשים טובים.

ואף שצריך לכל דבר גם כלי בדרך הטבע, היינו לשאול דעת רופא ולמלאות אחרי הוראתו, אבל ה'פארקאכטקייט אין דעם' והפלפול והשקלא וטריא בדיעות הרופאים וההעמקה בחכמת הרפואה ועניני', הרי אין זה ענין אלא רק לאותם אשר פרנסתם היא בזה, כדי שיוכלו לעשות מלאכתם באמונה עפ"י ציווי התורה ורפא ירפא, אבל השאר הנה עליהם להשתמש בשכלם ובכח הבנתם ודעתם כמה שחוננם השי"ת אם בעניני תורה ומצות או בדברי הרשות שאפשר להפכם לענין של מצוה,

אבל הדאגה והמרה שחורה אין זה אלא דברים המזיקים להבריות, הן בריאות הגשמי והן בריאות הרוחני ומטרידים ומבלבלים אותם מלמלאות תפקידם ושליחותם בעלמא דין, והשי"ת יזכה אותה ואת בעלה הרב שי' להיות בהם הסימנים דעמא פזיזא³ בענינים של תורה ומצות והמתינות והישוב הדעת בשאר עניניהם, ויהי' להצלחה בגשמיות וברוחניות...

(אגרות קודש ח"ו אגרת א'תרלג)

וכדי לבאר החידוש ממשיך רש"י – "עשה כסדר הזה":

רש"י כבר פירש לפני כן (פ' אחרי טז, כג), שפסוק אחד בפרשה נאמר שלא על הסדר. והיינו, שבסדר הפרשה באה הוצאת הכף והמחתה מיד לאחר שילוח שעיר המשתלח, ואילו הסדר הנכון והאמיתי הוא שהוצאה זו באה רק לאחר סיום הענין כולו (עיי"ש בפרטיות).

וזהו שמחדש הכתוב באומרו "ויעש כאשר צוה ה' וגו'" – עשה כסדר הזה", שאהרן עשה בסדר הזה שפירש לנו רש"י לפני כן; וזאת אף על פי שכאשר אמר משה רבינו לאהרן את הדברים, אמר לו את הציוויים באותו סדר כפי שהם כתובים בתורה, ולא כפי הסדר שאהרן הי' צריך לעשות בפועל.

[וכפי שמוכח מתוך לשון רש"י שם: "אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה... כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו כו" – היינו, שהשינוי מהסדר הנכון לא הי' רק בכתיבת הדברים בתורה, אלא גם באמירת הפרשה לאהרן].

ה. [ויש להוסיף (כמאמר המוסגר) בהעומק שבלשון רש"י – ובהקדים:

הנה, כעין מה שפירש רש"י בפרשתנו מצינו גם בפירושו לפ' פקודי (לה, כב), על מה שנאמר שם "ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה": "אשר צוה אותו משה" אין כתיב כאן, אלא 'כל אשר צוה ה' את משה' – אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן. אמר לו בצלאל: מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו: כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה: בצל א-ל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכך עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים".

אבל כד דייקת שפיר, יש הבדל בין הענינים:

בהציווי לבצלאל, שמשה ציווהו לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן ובאמת הי' צריך לעשות להיפך – הי' שינוי הסדר רק בהציווי ממשה לבצלאל, אבל לא בהציווי מהקב"ה למשה. וכפי שאמר משה לבצלאל, שכהסדר האמיתי (וכדברי בצלאל) – "כך צוה לי הקב"ה";

אולם בנדו"ד, בזה שפסוק אחד נאמר שלא על הסדר, כדברי רש"י: "כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו", משמע ששינוי הסדר לא הי' רק בהציווי ממשה לאהרן, אלא גם בהציווי מהקב"ה למשה. וזהו גודל החידוש – שבכל זאת הבין אהרן, מתוך הדברים שאמר לו משה כפי ששמעם מהקב"ה, שהסדר בפועל צריך להיות אחרת.

ובזה יומתק מה שרש"י מעתיק ב'דיבור המתחיל' את התיבות "ויעש כאשר צוה ה' וגו'" (משא"כ בפ' פקודי שם שמעתיק "ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה"). דלכאורה: אם דברי רש"י שייכים גם להמשך הכתוב – "ויעש כאשר צוה ה' את משה" – למה לא העתיקו במפורש (וכמו בפ' פקודי)? ואם אין פירושו שייך לתיבות "את משה" – למה רמז להן (על ידי הוספת "וגומר")?

אלא, שבזה שאהרן עשה "כסדר הזה" – יש שתי קצוות:

מחד גיסא, גם הסדר כפי שעשה אהרן בפועל נכלל במה ש"צוה ה' את משה" – שהרי אהרן הבין את הסדר האמיתי מתוך דברי משה כפי ששמעם מהקב"ה;

אבל מאידך גיסא אין רש"י מעתיק תיבות "את משה" במפורש (ורק מרמז על ידי הוספת "וגומר") – כי הסדר הנכון לא בא בגילוי בהציווי למשה, אלא הוא נלמד על ידי "טעם" שנתנו רבותינו (ראה פרש"י טז, כג).

ו. אבל בזה אין רש"י יכול להסתפק; כי לכאורה יש כאן דבר שהוא היפך מ"פשוטו של מקרא": לפי דברי רש"י, החידוש הוא בזה שאהרן "עשה כסדר הזה", היינו, שאהרן עשה שלא כפי הסדר שבו נצטווה ע"י משה (וכך נצטווה משה מפי הקב"ה – כנ"ל ס"ד); ואם כן, איך ייתכן לומר על זה "ויעש כאשר צוה ה' את משה"?...

[ואף ש"כאשר צוה ה' גו" כולל גם כוונת הקב"ה שלא אמרה בפירוש – כנ"ל ס"ד – בכל זאת, מכיון שכל עיקר כוונת הכתוב היא להודיענו ש"עשה כסדר הזה" שלא נאמר בפירוש, הוצרך הכתוב לומר זה בלשון אחרת, ולא בלשון "כאשר צוה ה'" שבפשוטו של מקרא הוא הציווי שנאמר מפורש בדיבור].

ולכן מוסיף רש"י עוד פרט – "להגיד שבחו של אהרן", שזה שהכתוב משתמש דוקא בלשון זו ("כאשר צוה ה' את משה" – אף שמצד הנקודה האמורה הי' מתאים יותר להשתמש בלשון אחרת, כאמור), הוא כדי להדגיש שאהרן עשה זאת רק בשביל לקיים את הציווי, ולא לגדולתו.

ונמצא, איפוא, שהלשון "כאשר צוה" יש בה שני ענינים: א) בעיקר היא באה בהמשך ל"ויעש", "עשה כסדר הזה", שהרי גם "סדר הזה" הוא מה שצוה ה' ורק שלא אמרו למשה בפירוש. ב) דיוק הלשון ("כאשר צוה") מלמדנו גם דבר נוסף – להגיד שבחו של אהרן שלא לבש את הבגדים לגדולתו אלא רק כמצווה ועומד.

הרופא כל בשר ומפליא לעשות, אשר הוא ישלח דברו וירפאהו במוקדם.

(אגרות קודש ח"ט אגרת ב'תתקכב)

במענה על מכתבו מערב חג השבועות זמן מתן תורתנו, בו כותב ממה ששמע מהרופא והרושם שפעל עליו ועל זוגתו תחי'.

ולפלא שכנראה נשמט מזכרוננו פתגם אדמו"ר הצמח צדק בדיוק מאמר רז"ל התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ודייק לרפאות יש לו רשות, ולא ח"ו לפעול נמיכת רוח וכו' ובפרט שבתקופתנו זו שבכל יום מתחדשים טפולים חדשים בעיני רפואה, מוצאים סממני רפואה חדשים וכו', כנגד השכל הבריא הוא להגיד עתידות בדוגמת אלו שכותב, והלואי יהיו חזקים בבטחונם בבורא עולם ומנהיגו המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, שבעתיד הקרוב יוכחו במוחש ששקר דברי הנ"ל, אף שמוכן שצריכים לעשות איזה אחיזה בדרך הטבע...

(אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תצט)

בעיני רפואה צריך להעסיק רק את כח המעשה, משא"כ כח המחשבה וההרהור נודעתי מזוגתו שתחי' על דבר המצאו בבית החולים וע"ד מצב בריאותו.

ונצטערתי לשמוע כי נפל ברוחו, ולפלא גדול על כת"ר אשר בטח למותר לבאר לדכוותי מידת הבטחון, ובפרט שהוא מהאנשים אשר ראו נסי הקב"ה בגלוי ובעיני בשר ויודעים אשר השי"ת רופא כל בשר ומפליא לעשות, הנה פליאה היא אחר פליאה.

ולו יתחשב עם דברי יחדל להרהר מעיני רפואה ונכון יהי' לבו בטוח בהשי"ת שישלח לו רפואה קרובה ויקבע בדעתו אשר אין לו כל יסוד להיות אראפגעפאלן בא זיך² ח"ו.

ואף שצריך לעשות כלים בדרך הטבע, היינו לשמור הוראות הרופאים, יש להבדיל בין שני הדברים, שבעיני רפואה צריך הוא להעסיק רק את כח המעשה שלו, משא"כ כח המחשבה וההרהור, כיון שאינו רופא, ויש לו חלק בלימוד התורה, צריך הוא להשתמש בכחות אלו רק בעיני תורה ומצות, והשקלא וטריא ופלפול בעיני הרפואה אין זה שייך אליו, ובמילא חבל על הזמן שנותן על זה, וכיון שבמקצוע חכמת הרפואה מיותר הוא כח שכלו, הרי בטח ניתן לו הכח להשתמש בו במקצוע אחר (שלדעתי הוא עסק התורה וכו') ואם כן חסר הוא שם. והענ'לה היא בשתים, חסרון במקום אחד ומיותר במקום השני...

(אגרות קודש ח"ו אגרת א'תרכח)

פנינים עיונים וביאורים קצרים

זה הוא הציווי הכללי לקיים את כל המצוות שבמעשה שבין אדם לחבירו. וק"ל.
(ע"פ לקו"ש ח"ז עמ' 215 ואילך)

למה דווקא "מכור שדה וקח חמור"?

ולפני עור לא תתן מכשול
לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו,
אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף
עליו ונוטלה הימנו
(יט, יד. רש"י)
בתורת כהנים על הפסוק הובאו עוד דוגמאות
ל"עצה שאינה הוגנת לו", כמו "אל תאמר לו צא
בהשכמה כדי שיקפחוהו ליסטים, צא בצהריים
בשביל שישתרכ (שיכהו שרב ושמש). (קרבן אהרן
לתו"כ שם)". ויש לעיין מדוע לא הביא רש"י
דוגמאות אלו, והביא רק את הדוגמא ד"מכור
שדך וקח לך חמור".
וי"ל בפשטות:

הדוגמאות ד"צא בהשכמה" או "צא בצהריים"
הם למקרים שהיועץ כוונתו לגרום נזק לחבירו,
ש"שיקפחוהו לסטים" או "שישתרכ", והאיסור
לגרום נזק לחבירו, כבר יודעים מאיסורים אחרים,
כמו איסור עשיית בור וכיו"ב.

משא"כ הדוגמא ד"מכור שדך וקח לך חמור"
אינה דווקא להזיק את חבירו, שהרי יכול להיות
שחבירו צריך חמור יותר ממה שצריך שדה,
וא"כ אין הדבר מוכרח שעצה זו היא בשביל
להזיק את חבירו.

וזהו מה שמוסיף האיסור "לפני עיוור לא
תתן מכשול" שאפי' באם לא יזיק את חבירו
ע"י עצתו, אסור למייעץ לערב בזה שיקולים
פרטיים, וכוונתו צ"ל אך ורק לתת "עצה שהוגנת
לו", לטובת חבירו בלבד.

(ע"פ לקו"ש חכ"ז עמ' 141 ואילך)

מה מוסיף בהבנה, ש"ואהבת" הוא "כלל גדול"?

ואהבת לרעך כמוך
זה כלל גדול בתורה
(יט, יח. רש"י)
יש לעיין, מה מוסיף זה שמצוות "ואהבת"
היא "כלל גדול" בהבנת הכתוב, שלכן מביאו
רש"י בפירושו?

ויש לבאר זה, דהנה הקשה הרמב"ן האיך
שייך לצוות על כל אדם שיאהב את כל אחד
מישראל, "כמוך", הרי "לא יקבל לב האדם
שיאהב את חבירו כאהבתו את נפשו"?

ועוד יש להקשות, באם נצטוונו לאהוב כל
אחד מישראל "כמוך", מדוע ציוותה התורה גם
על שאר ציוויים שבין אדם לחבירו כמו צדקה,
גמילת חסד, איסורי גניבה, גזילה, נקמה, נטירה
וכיו"ב, הרי מובן מאליהם שכשארם יקיים את
הציווי לאהוב כל אחד מישראל כגופו, וודאי
יקיים את כל המצוות האלו?

וזהו שמפרש רש"י "זה כלל גדול בתורה",
שבזה מתרץ ב' קושיות אלו בחדא מחתא. שע"ד
הפשט אין מצוות "ואהבת" מצווה בפ"ע, כ"א
הכלל של המצוות שבין אדם לחבירו.

וא"כ: א. כבר מצינו בכ"מ שהתורה מפרשת
הן הכלל והן הפרטים שנובעים מהכלל, ומתורץ
קושיא הב'.

ב. מכיון שמצוות "ואהבת" – "כמוך" היא
הציווי הכללי לקיים את כל המצוות שבין
אדם לחבירו, הרי קיום מצוה זו הוא ע"י קיום
ה"פרטים" שהם המצוות שבין אדם לחבירו.

ומכיון שהמצוות שבין אדם לחבירו הם
דברים שבמעשה, ללא כל התייחסות לרגש
האדם, ה"ה יכול לקיימם או להימנע מעשייתן
בכל עת, וממילא אין קושיא האיך אפשר לצוות
על אהבת כל אחד מישראל "כמוך", כי ציווי

תורת חיים מכתבי קודש

רשות לרפאות, לא להחליש הרוח

השי"ת הוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ואיש פלוני וסם פלוני הם רק שלוחיו
...ידועה הוראת תורתנו תורת חיים על הפסוק ורפא ירפא שניתנה רשות לרופא לרפאות,
ובמילא צריך למלאות הוראות רופא מומחה – במקצוע זה, אבל ביחד עם זה צריך לדעת ברור,
אשר השי"ת הוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ואיש פלוני וסם פלוני הם רק שלוחיו ואמצעיו,
ובמילא לכל לראש צריך להיטיב ולחזק מצב הבריאות ברוחניות, שע"ז מתחזקת הדביקות בה'
אלקים שאז חיים כולכם היום בחיות גלוי' ובכל האברים.

ויוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד התורה קיום המצוות בהידור ועבודת התפלה. ומובן שכל זה
אפשר להעשות מבלי לנגוע בהבריאות, ודי זמן ביום לעשות בבריאות הנשמה ולעשות בבריאות
הגוף. ואז יוטב מצב בריאותו בגשמיות. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

(אגרות קודש ח"י אגרת ב'תתקצט)

התורה נתנה רשות לרופא לרפאות - דייקא; לרפאות יש לו רשות, ולא לפעול נמיכת רוח

במענה על מכתבו מעש"ק, הנה אין להתפעל מהזמנים והתאריכים אשר אומר הרופא שביקר
אותו. וכידוע פתגם נשיאנו הק', אשר התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, אבער ניט ח"ו מאכען
שווער אויפן הארצען¹. ובמילא צריך למלאות הוראותיהם ולדעת שאין הם אלא כגרזן ביד החוצב,

(1) = אבל לא לעשות ח"ו קשה על הלב.

סדר עבודה של "אחרי"

ידוע שנדב ואביהוא היו בעלי מדרגה גבוהה במאוד, וכמודגש בדברי משה רבינו לאחר הכהן בנוגע למיתתם, "בקרובי אקדש", "רואה אני שהם גדולים ממני וממך". היאך אפוא ייתכן שבאו נדב ואביהוא לידי חטא ועוון? / לאחר שכבר נאמר "אחרי מות שני בני אהרן", מדוע צריך הכתוב לשוב ולומר "וימותו", דמאי קמ"ל בזה? / ביאור נפלא במיתת בני אהרן במסירות נפש ו"אש זרה" למעליותא

א. בנוגע לפרשת מיתתם של שני בני אהרן, הנה ממשמעותם הפשוטה של הכתובים משמע שהייתה מיתתם עונש על חטא.

והדבר צריך ביאור, שהרי ידוע שנדב ואביהוא היו בעלי מדרגה גבוהה במאוד, וכמודגש בדברי משה רבינו לאחר הכהן בנוגע למיתתם (שמיני י, ג) "הוא אשר דיבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד", וכפירוש רש"י (שם) "א"ל משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור בי או בכ, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך".

ולפי זה צריך ביאור, היאך ייתכן שיבואו נדב ואביהוא לידי חטא ועוון? ובפרט שענין זה בא על ידי הקרבתם שביטאה את גדולתם (כנ"ל – "בקרובי אקדש" . שהם גדולים ממני וממך"), הייתכן לומר שהי' בדבר זה עצמו חטא ועוון?

1) וברור מאליהו שדברי משה רבינו, שאמר "שהם גדולים ממני וממך", אינם דברי עניויות בעלמא, כ"א שהם דברי אמת, שהרי "משה אמת ותורתו אמת", וכידוע (ראה ספר המאמרים תש"י לאדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, עמ' 236) שענין הענווה אין פירושה שאין האדם מכיר את מדרגתו ומעלתו, כ"א שאף שמכיר הוא את כשרונותיו ומעלותיו, ויודע אודות גדולת מדרגתו, אעפ"כ יש בו ענווה. וא"כ בודאי שאמירת משה רבינו "שהם גדולים ממני

לקראת שבת

כג

מביא⁵³ קרבן⁵⁴.

דלכאורה אינו נוגע להלכה זו.

בפשטות קאי ע"ז שכתב "והוא שתהי' גדולה ובעולה וברצונה כמו שביארנו", והטעם לזה כיון "שאינן האיש חייב קרבן כו". אבל זה אינו מספיק, כי לכאורה פשיטא היא, שהרי כבר כתב לעיל (הט"ו) שצ"ל "גדולה הבעולה המזידה וברצונה".

אלא שבזה מבואר הטעם שגם "בן ט' שנים ויום א' שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן", כיון שכל גדר חיוב קרבן דהאיש בשפחה חרופה בא מצד שנעשה כאן מעשה שהיא חייבת מלקות ע"ז.

וכן משמע שמפרש בקרית ספר הל' איסור"ב שם שכתב "בן ט' שנים ויום א' שביאתו ביהא הבא על שפחה חרופה הוא מביא קרבן כיון שהיא לוקה דכל שהיא לוקה הוא קרבן כדילפינן כו". וראה דבריו בהל' שגגות שם.

53) וע"פ כהנ"ל ובהערה שלפנ"ז משמע שזה "שאינו מביא (קרבן) עד שיגדיל ויהי' בן דעת" הוא לא לפי שרק אז נעשה עליו חיוב קרבן, אלא כפשטות הלשון (שהחיוב עליו תיכף אלא שאינו מביא עד שיי' גדיל. והטעם כיון "דבקרבות כתיב רצון וכתוב לרצון נכס תזכור" (מגדול עוז הל' איסור"ב שם) או "משום שצריך שיקדיש הקרבן וזה רק במופלא סמוך לאיש" (צפע"נ השלמה ו, ד. וכ"פ בכס"מ ברמב"ם הל' ק"פ פ"ב ה"ד).

54) ראה רמב"ם הל' פסוהמ"ק ספי"ג דס"ל שגם אם "מהלך במקום שאינו צריך ה"ז הולכה והמחשבה פוסלת בה", והראב"ד פליג ע"ז. וע"פ ביאור הצפע"נ בגדר הולכה (ראה צפע"נ עה"ר ר"פ מסעי. מהד"ת נא, ג. וראה לקו"ש חיד"ש שם ע' 39. וש"נ. לקו"ש חיד"ש ע' 188) דדבר המוכרח נעשה גם בזה חשיבות בפ"ע כו, י"ל שגם בזה הרמב"ם והראב"ד לשיטתייהו אזלי, שגם בדבר שאינו מוכרח בעצם, ורק בפועל בנדו"ז הי' פעולה זו הכנה והכשרה לפעולה אחרת (ההולכה לפני הזריקה) גם בה נעשה גדר מצוה. ועד"ז בנדו"ד בשפ"ח חרופה. ועד"ז דעת הרמב"ם בקרבן פסח על הקטן (אלא שבהולכה נעשה עבודה בפ"ע כנ"ל).

לה' ולבסוף לכתוב בקורת תהי' אמאי כתב רחמנא ברישא בקורת תהי' ולבסוף כתב והביא את אשמו לה', ה"ק אם בקורת תהי' היא והביא את אשמו לה' ואם לא תהי' בקורת לא יביא הוא את אשמו".

ולמד הרמב"ם דאי"ז רק בגדר "סימן" מה שתלתה תורה קרבנו בעונשה, אלא הוא כעין טעם וסיבה, ד"והביא את אשמו לה' גו' וכפר עליו גו'" הוי תוצאה ממה שגרם והביא לבקורת תהי' (שהביא את האשה לידי חיוב מלקות)⁴⁹.

ולכן שייך הדבר אף בקטן, דדוקא בשאר עריות שהאיסור והחיוב על הבעול והנבעלת בכל אחד מצד עצמו, אי אפשר להטיל על קטן שום חיובים ועונשים (אף לא חיוב שהוא מצד כפרה) ואי אפשר לו אף להגרר בהחיוב שישנו על השני, דפעולת הבעול הוי מציאות (דאיסור וחיוב) בפ"ע.

משא"כ בשפחה חרופה, "הכל תלוי בה"⁵⁰, דחיוב אשם על האיש הוא רק מחמת שמעשהו הוא הסיבה והגורם לחיוב האשה, ובזה אף קטן (נגרר ונכלל (ע"ד הנ"ל, שמצד מצוה שעל האב ללמוד תורה עם בנו או לחנכו, מיקרי הקטן מחוייב בדבר – וה"ה הכא), דכיון שמעשה הקטן הוי ע"פ תורה מעשה⁵¹ המביא עלי' חיוב מלקות, לכן⁵² "הוא

50) עפהנ"ל (בחילוק ביאת שפחה חרופה לעריות) אולי יש לבאר גם זה שבעריות חייב אחד המערה ואחד הגומר וחייב בין בדרכה בין שלא כדרכה ועוד, משא"כ בשפחה חרופה פטור עד שיגמור ביאתו ופטור שלא כדרכה וחייב רק כשהוא ברצונה ועוד (רמב"ם הל' איסור"ב פ"א ה"י. פ"ג הט"ו. וש"נ) – כי מכיון שכל האיסור תלוי רק בה – צ"ל הפעולה בה (הביאה) בשלימות וברצונה, משא"כ שאר עריות.

1) להעיר גם ממנה"ק דלעיל הערה 34.

52) וי"ל שהרמב"ם רמזו בזה שמסיים בהלכה זו דוקא "שאינן האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר בקורת תהי' והביא את אשמו" –

(* ודוחק גדול לומר שהי' קט"ד שכשם שדין זה שונה שהקטן חייב קרבן. כן הי' אפ"ל שהיא חייבת מלקות גם אם היא קטנה, כי (נוסף ע"ז שעדיין קשה במ"ש בעולה וברצונה", הרי) אין עונש מלקות לקטנה.

לְקִרְאת שַׁבַּת

הקרבן היתה באופן שהקטן נכלל בתור "(שה ל)בית אבות" (אפילו את"ל דשה לבית אבות דאורייתא הוא), מחוייב הקטן בשני. וטעם הדבר, דמה שהקטן רשאי לאכול מדין "שה לבית אבות" הוא מהיותו בטל אל האב, ולא בתור גברא בפ"ע, ולכך קטן זה בתורת גברא בפ"ע לא הי' במצות קרבן פסח⁴³. ודוקא היכא שהאב מנה את בנו על פסחו, נשחט הקרבן (גם) עבור הבן עצמו, ואז פטור הוא בשני.

ועפ"ז מובן שההסברה בדין זה היא ע"ד המבואר לעיל⁴⁴, דכיון שאמרה תורה שהקטן יכול להיות מן המנויים על הקרבן (היינו בתור גברא בפ"ע), דמצד מצות התורה (על האב) הוי הקטן בגדר מצות קרבן פסח⁴⁵, לכן בששחטו עליו בראשון פטור בשני.

ח.

יסיק בביאור דין קטן בשפחה, דהפא כיון שע"י מעשיו מתקיים מעשה המחייב מדאורייתא – אף לו יש חלק בזה

ע"פ הנ"ל אפשר לומר כעין זה בקטן "בן ט' שנים ויום א' שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן", שמאחר שע"י ביאתו נעשה כאן חיוב (מלקות) שהוא מן התורה (על השפחה חרופה), ופעולתו היא פעולה המביאה לחיוב מלקות – נעשתה פעולה זו בחשיבות ותוקף

⁽⁴³⁾ להעיר מלשון אדה"ז בשו"ע הל' שבת סשמ"ג ס"ח. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 69 ואילך.

⁽⁴⁴⁾ ביאור דברי הרמב"ם ביסוד הנ"ל מובן גם ע"פ שאר מפרשי הרמב"ם. אבל יומתק ושייך יותר לנדו"ד – ע"פ הצפצ"נ. וראה לקו"ש שם.

⁽⁴⁵⁾ ועד"ז (וייתירה מזו) י"ל במצות הקהל, בנוגע להטף. נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ט ע' 363 ואילך.

מן התורה בנוגע להפועל ו"מביא קרבן", היינו דבעי כפרה⁴⁶.

והטעם בזה (לחלק בין איסור שפחה חרופה ושאר עריות, היכא שהקטן פטור לגמרי⁴⁷), יש לומר שהוא מחמת חילוק הכללי בין איסור שפחה חרופה לשאר עריות, ובלשון הרמב"ם⁴⁸ "ביאת שפחה זו משונה מכל ביאות אסורות שבתורה שהרי היא לוקה שנאמר בקורת תהי', והוא חייב קרבן אשם שנאמר והביא את אשמו אחד שוגג ואחד מזיד בשפחה חרופה מביא אשם". דמלשון זה משמע דמה שנשתנה העונש הוי רא' לומר דעצם (איסור) "ביאת שפחה זו משונה".

וכן המשיך הרמב"ם, "הבא עלי' ביאות הרבה בין בזדון בין בשגגה מביא אשם אחד אבל היא חייבת מלקות על כל ביאה וביאה כו' כשאר חייבי לאווין. פירוש, דלגבה הויא הביאה בגדר חייבי לאווין, משא"כ לגבי האישי⁴⁹.

ויש לומר דבזה היא ההסברה במ"ש הה"מ "מפני שהוא סובר שהכל תלוי בה כו'", ור"ל, דבגמרא אמרו "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן, מנלן, אמר רבא דכתיב ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה, מכדי עד הכא באיש קא מישתעי קרא נכתוב והביא את אשמו

⁽⁴⁶⁾ עייג"כ יד המלך לרמב"ם שם. וראה שד"ח כללים מערכת קוף כלל נב.

⁽⁴⁷⁾ כריתות שם. רמב"ם הל' איסו"ב פ"א הי"ג ואילך.

⁽⁴⁸⁾ שם פ"ג הי"ד.

⁽⁴⁹⁾ ראה צפע"נ הל' איסו"ב שם. ושם, שלדעת הרמב"ם "החיוב הוא רק בה ולא בו".

לְקִרְאת שַׁבַּת

ב. וידוע מה שביאר בזה האוה"ח הק' (ריש פרשתנו), שמיתת בני אהרן באה מחמת דביקותם הגדולה בהקב"ה. וכלשונו: "שנתקרבו לפני אור העליון בחיבת הקודש ובזה מתו, והוא סוד הנשיקה, שבה מתו הצדיקים . . הגם שהיו מרגישים במיתתם לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות נשיקות מתיקות עד כלות נפשם מהם".

וכיון שמיתתם לא הייתה ענין של עונש, כ"א שנתקרבו לה' עד כלות הנפש ממש, הנה החטא שהי' בעבודתם (חטא מלשון חסרון (ראה רש"י ויצא לא, לט ועוד)), לא הי' בעצם ההתקרבות לה', אלא בכך שאף שידעו שהתקרבותם תביא להיפרדות הנפש מהגוף, לא נמנעו מהתקרבות זו (ראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט (לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע). לקוטי שיחות ח"ג עמ' 988).

ובדרך זו יש חסרון, דכיון שתכלית הכוונה בבריאת האדם היא, שביחד עם התשוקה והצימאון הגדולים לדבוק בה' עד כלות הנפש ממש, נדרש מהאדם שבשעת הדביקות עצמה יראה וידאג שלא לבוא לכלות הנפש ומיתה ממש, כ"א שישוב אח"כ להמשיך לקיים את התורה והמצוות, שניתנים לקיום רק כשהנשמה מלובשת בגוף.

וכך יש לפרש מאמרם ז"ל (אבות ספ"ד) "על כרחך אתה חי" – שאצל כל אחד מישראל צ"ל הצימאון והתשוקה להתקרב אל השי"ת עד כלות הנפש ממש, אך ביחד עם זה עליו לפעול על עצמו, בעל כרחו, להישאר חי בעוה"ז הגשמי, ולעבוד את השי"ת כנשמה בגוף, בחינת "על כרחך אתה חי".

נמצא א"כ, שבדרכם של בני אהרן בהתקרבותם אל השי"ת, הי' החסרון שלא הי' אצלם ענין זה, החזרה לקיום התומ"צ בעוה"ז, והם הלכו בדביקותם בהשי"ת עד כלות הנפש ממש.

ג. ובזה יש לתרץ ב' קושיות שהי' מקום להקשותם בפירוש הכתובים בתחילת הפרשה:

(א) לאחר שכבר נאמר "אחרי מות שני בני אהרן", מדוע צריך הכתוב לשוב ולומר "וימותו", דמאי קמ"ל בזה? (ב) וכן מה שאומר הכתוב שמיתתם הייתה "בקרבתם לפני ה'" צריך ביאור. דלכאורה הול"ל וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן", ותו לא?

וע"פ הנתבאר לעיל מהאוה"ח הק', שבמיתתם לא הי' ענין שלילי ח"ו, כ"א שהי' בזה ענין של כלות הנפש לה', יתורצו ב' קושיות אלו.

דבתיבות "בקרבתם לפני ה'", בא הכתוב לבאר ענין מיתת בני אהרן, שהייתה זו מיתה של "בקרבתם לפני ה'" (כלות הנפש). וכן מה שמוסיף בכתוב תיבת "וימותו", בא לרמז בזה, שהחיסרון היחידי בעבודתם הי' זה שהמשיכו בהתקרבותם גם כשראו שמגיעים לידי מיתה בפועל ("בקרבתם לפני ה' וימותו", שהתקרבותם היתה באופן שראו שזה מוליך למיתה (וראה גם מ"ש באוה"ח שם)).

וממך" הייתה לאמיתתם של דברים, שדוקא בהם התקיים הענין ד"בקרובי אקדש", כיון שהיו קרובים להקב"ה עוד יותר מהקירוב דמשה ואהרן. ולכן נפעל על ידם קידוש ה' הגדול ביותר – "בקרובי אקדש".

שבזה מובן ומודגש באופן ברור, שבהתקרבות והדביקות עצמם, לא רק שלא הי' בהם חסרון, כ"א שהי' זה ענין נעלה וגבוה עד מאוד, "בקרובי אקדש".

ובזה יובן, שכשאמר משה שנדב ואביהוא היו גדולים מאוד במדרגתם, לא דיבר רק על גדולתם קודם מעשה ההתקרבות, כ"א שגדולתם התבטאה במעשה ההתקרבות לה' עצמו. שבכך שמסרו עצמם לידבק בהשי"ת עד כלות הנפש ממש, נתקדש שמו של הקב"ה.

ד. ועוד יש לומר בזה, שבמעשה זה דבני אהרן נפתח הצינור ונסללה הדרך לכל בני ישראל שיוכלו לעבוד את ה' מתוך מסירות נפש ודביקות מוחלטת בבורא ית'.

דקודם מעשה זה דבני אהרן, לא הי' אצל בני ישראל עבודה זו דמסירות נפש, וכל עבודת בני ישראל עד אותו הזמן הייתה עבודה של סדר והדרגה, שקיימו מה שנצטוו בהתאם לכוחות והתכונות שלהם.

וכשהלכו בני אהרן ונתדבקו בהשי"ת עד מסירות נפש ממש, פעלו וחידשו בזה דרך חדשה בעבודת הבורא ית' שלא הייתה ידועה קודם לכן – דרך של התמסרות מוחלטת ומסירות נפש לה'. שהאדם מצד עצמו יתקרב בקירוב עצום להשי"ת וימסור נפשו על קרבת ה'.

ועל פי זה יש לפרש בדרך הפנימיות את הכתוב (שמיני י, א) "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם", דהכוונה במ"ש "אש זרה" היא למעליותא. שהייתה זו עבודה זרה וחדשה לגבי העבודה שעד עתה. דתמורת עבודת ה' בסדר והדרגה, התחילו ופתחו בני אהרן סדר עבודה חדש, של מסירות נפש לדבוק בהשי"ת.

ה. וע"פ הנתבאר לעיל, שהכח לעבודת ה' מתוך מסירות נפש ניתנה לבני ישראל על ידי עבודת בני אהרן, יש לפרש מה שהציווי לאהרן "אל יבוא בכל עת אל הקודש" בא בכתוב "אחרי מות שני בני אהרן".

היינו, שלאחרי שבני אהרן פתחו הצינור לעבודה זו, ניתן לאהרן הכהן הכח לבוא אל הקודש ולעבוד את העבודה שם באופן נעלה מאוד, למעלה ממדידה והגבלה. דעד עתה, גם עבודתו של אהרן כהן גדול הייתה עבודה מוגבלת, בסדר והדרגה. אך לאחר החידוש שפעלו בניו, ניתן הכח גם לאביהם אהרן הכהן, לעבוד עבודתו באופן של מסירות נפש.

[אלא שנצטוו לעשות זה כפי הכוונה העליונה. וכמוזכר לעיל, שביחד עם ההתקרבות והדביקות הבלתי מוגבלת בהשי"ת, צריך להיות לזכרון תמיד, לדאוג שהנשמה תישאר מלובשת בגוף גשמי].

דלפי פשוטו, יש בציווי לאהרן הכהן (רק) אזהרה שלא לנהוג כבניו. אך להנתבאר לעיל יש לומר, שכוונת הכתוב היא להיפך – שהשי"ת אומר לאהרן הכהן, שעתה, לאחר שבניו פתחו את

ורבי' שלשון הר"ן הוא "יש לה מצוה"³⁹.

וע"פ הנ"ל יש לבאר על דרך זה בנוגע לחיוב ת"ת על הקטן, וכביאור הצ"צ בדעת הרמב"ם הנ"ל (ס"ב): "כיון דת"ת לא דמי לשאר מצות דבשאר מצות אין האב מחוייב לחנך בנו מדאורייתא אלא מד"ס אבל בת"ת מחוייב האב מדאורייתא ללמוד את בנו כו' א"כ שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא". – דיש לומר הפירוש בדבריו, דכיון שישנו חיוב דאורייתא (מצד האב) על מעשה הלימוד דהקטן, הוי לימודו בגדר חיוב. ולכך, כשלא למדו אביו נשאר כאן חיוב מצד תורה⁴⁰.

אולי. דבהל' חגיגה (פ"א סה"א) כתב הרמב"ם "וני שים חייבות במצוה זו" והראב"ד כתב "לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה". ובלח"מ (וראה כס"מ) שם, דהרמב"ם לא ס"ל כרש"י אלא כפ"י התוס' וכאביי, והראב"ד טעמו "דכיון דאין החיוב על האשה אלא על הבעל לא הי' לו לומר ונשים חייבות במצוה זו". ועפ"ז רש"י ותוס' וכן הרמב"ם והראב"ד (ראה לעיל הערה 15) לשיטתייהו אזלי במצות חינוך אם ע"י זה שהוא בגדר המצוה – נעשה מחוייב בדבר.

39) עוד דוגמא לנדר"ד "ברכת כהנים", שגדר המ"צוה הוא שכהנים מברכים לישראל. ועפ"ז תובן דעת החרדים (מ"ע כו' התלויות בפה כו' לקיימם בכל יום פ"ד אות יח) וההפלאה (כתובות כד, ב ברש"י ד"ה דאיסור עשה) הובא בשע"ת או"ח סקכ"ח סק"ב שיש מצות עשה על הישראל שיתברך. ובהפלאה שם: וכן מצינו בכל מקום אע"ג דבתורה אינו מפורש הציווי אלא על העושה, המצוה על שניהם, כגון ביבם יבמה יבא עלי' והמצות עשה גם עלי' כו' (ולא הביא דברי הר"ן הנ"ל בפו"ר, כי האשה במצות יבום היא יותר מאשר בפו"ר).

40) ראה לקו"ש ח"א ע' 44 ואילך במצות פדיון הבן ומילה. ובשו"ג להערה 19 שם הטעם שלא אמרינן כן גם בפדה"ב ומילה (כבת"ת).

וע"פ ביאור הנ"ל בפנים יש להעיר במש"כ הצ"צ החילוק דת"ת לשאר מצות שבהם מחויב מד"ס משא"כ בת"ת שמחויב האב מדאורייתא וא"כ שמא על

ז.

יבאר שיטת הרמב"ם בקטן שנמנה על פסח ראשון

וי"ל דעל דרך הנ"ל הוא גם ביאור התירוץ דמהר"י קורקוס על הרמב"ם לענין קרבן פסח [אם שחטו עליו בראשון פטור] – "כיון דרחמנא רביי' לקטן⁴¹ שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני".

די"ל בביאור כוונתו, בהקדם מה שביאר הגאון מרוגצוב⁴² בדין הרמב"ם ד"אם שחטו עליו בראשון פטור", דמירי דוקא בשמנה האב את הקטן על הקרבן כאחד מבני חבורה, שאז פטור הוא מן השני. אבל אם שחיטת

הקטן יש חיוב – מהשקו"ט הידועה האם דרבנן חל על החפצא (ראה צפע"נ כללים בערכו. אתון דאורייתא כלל יוד. ובכ"מ).

41) לכאורה י"ל מעין זה במצות ראי' שמשלשון הרמב"ם במ"ע נג משמע שהחיוב לעלות "עם כל בן זכר שיש לו שאפשר לו להלך לבדו" הוא מדאורייתא, וכ"מ ברמב"ם הל' חגיגה פ"ב ה"ג – שלא כתב שהוא מד"ס כמ"ש בהל' ציצית ברכות סוכה ולולב (אבל ראה לח"מ וקריית ספר שם). וכן מפורש בפיה"מ להרמב"ם חלה פ"ד מי"א (וראה טו"א חגיגה ו, א סוף קטע המ' תחיל פיסקא) דמירושלמי חגיגה פ"א ה"א משמע דקטן דב"ש ו) ב"ה חייב מה"ת. וראה העמק שאלה לשאלות שאילתא קלז סק"ב דלהרמב"ם הוא גם לקרבן).

כי מכיון שנאמר "כל זכורך" הרי התורה רבי' לקטן, א"כ נכללו במצוה מדאורייתא. ועפ"ז מובן מה שהביא הכתוב ד"כל זכורך" אף שבבלי כתב דקרא אסמכתא בעלמא.

ועפ"ז חידוש הוא לכאורה דיש מה"ת חיוב "כדי לחנכו במצות" וראה העמק שאלה שם. ואכ"מ.

42) צפע"נ הל' תרומות פ"ב הי"ב (מג, סע"ב סי' יוד) דגבי פסח ברמב"ם. . מיירי שכבר הגיע לי"ג שנה רק לא נגמרו ב' שערות השיעור שלו אז ולכך אם בפ"ש כבר נגמר י"ל דהוה גדול למפרע ולכך א"צ". ועיי"ש מה שמביא מפסחים צב, ב למ"ד דרך רחוקה רחמנא פטרי' ומ"מ אם עשה פסח יצא כו'.

בגדר מצות פרי' ורבי³⁰ דהאיש³¹.

משא"כ בעניינינו הוא למעלה מזה, כגון במצות חינוך, דהגדרת שייכות הקטן והשתתפותו במצות החינוך אינה (רק) שנאמר דהשייכות היא במה שאי אפשר למצות האב להתקיים בלא הקטן, אלא (אף) היא היא המצוה בעצמה – (שיחנך האב) שיעשה הבן מצוה זו. ולכך, אף לדעת התוס' והרמב"ם, י"ל דאף שמלתחילה הטילו רבנן חיוב חינוך רק על האב ולא על הבן³², מ"מ, כיון שמצות האב היא לחנך שהבן יקיים מצוה זו, חלה בדרך ממילא על הבן עצמו התחייבות בקיום מצוות אלו, אף הבן מיקרי מחוייב בדבר³³.

בסגנון אחר: כיון שהאב מחוייב לחנך את בנו לעשות המצוה, הנה אף שעשיית הבן את המצוה היא מצד (חיוב המוטל על) האב – מיהו הוי גדרה פעולת מצוה (בשלימות) ע"י הקטן מצד ציווי (ורק שהציווי הלזה שמצידו מקיים הקטן פעולת המצוה – על האב הוא), ולכך מיקרי הקטן מחוייב בדבר.

ולכך מוציא גדול (המחוייב רק מדרבנן). ועד"ז מצינו אף במצוות דאורייתא, כמשי"ת.

30) ואפילו את"ל שזהו בגדר מצות פו"ר – הרי האיש והאשה הפכים הם בזה: האשה קרקע עולם (סנהדרין עד, ב) ובאיש – אין קישוי אלא לדעת (יב"מ מות נג, סע"ב).

31) ראה לקו"ש שם ע' 2-41 והערה 43. ולהעיר מזה שנשים חייבות ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן כו' (הל' ת"ת שם) שזה שחייבות ללמוד הוא רק בכדי שידעו היאך לעשות המצוה שלהן ובכ"ז נעשה הלימוד ענין בפ"ע ולכן מברכות הן ברכות התורה (שו"ע אדה"ז סו"ס מז) – וראה לקו"ש שם.

32) ראה שד"ח שם ד"ה עתה.

33) וכמה נפק"מ בין דעה זו להדעה שהקטן מחוייב מלכתחילה.

ו.

יביא דוגמא לזה מדין שמחת יו"ט באשה לשיטת התוס'

ודוגמא להנ"ל מצינו במצוות דאורייתא³⁴, בחיוב שמחה ברגל – דלאביי³⁵ "אשה בעלה משמחה". ופרש"י³⁶: בבבל בבגדי צבעונין כו'. והק' ע"ז התוס'³⁷ מהא דאמרו בחגיגה: איזהו קטן (דפטור מראי') כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, ובגמרא (חגיגה ו, רע"א) פריך "עד הכא מאן אתי' ומשני עד הכא דמחייבא אימי' בשמחה (אייתת' וכו'), משמע שזקוקה לעלות משום שלמי שמחה. ומפרש ר"ת בעלה משמחה שהחיוב על בעלה ולא עלי' וכו' והא דקאמר בחגיגה דמחייבא אמ' משום בעלה ולא משום היא".

חזינו לשיטת התוס', דאף שעל האשה מצ"ע ליתא לחיוב שמחה (דשלמי שמחה), מיהו כיון שמצוה על הבעל לשמח את אשתו, אף שמחתה נחשבת בגדר מצוה, ועד שנקט ע"ז הש"ס בלשון "דמחייבא . . בשמחה"³⁸ (ודלא כבפרי')

34) עוד דוגמא – לדעת (שו"ת) מהרי"ק סקכ"ו: ואע"ג דלוה בריבית פסול לעדות אע"ג שאין לוקח ממון שאין שלו נראה לע"ד דכיון שעבירת לקיחת הממון דמלו' על יד הלו' נעשית וא"א מבלעדו חשיב עד חמס. והיינו דמשני תלמודא מלוה הבאה בריבית כל' שהלואת הריב' נעשית ע"י המלוה והלוה וא"א לה זולתה.

ובשו"ע אדה"ז ריש הל' רבית – שהוא מפני חומר העון, וי"ל שזהו טעם על הבא שם תיכף לאח"ז שיש אזהרה מיוחדת ללוה – אבל מסגנון הל' משמע דקאי גם על לפניו. – וראה בהמצוין במ"מ שם.

35) ר"ה ו, סע"ב. קדושין לד, ב.

36) ר"ה שם. וראה פרש"י קדושין שם.

37) ר"ה שם ד"ה אשה (ועוד קושיות). וראה גם ד"ה הנ"ל קדושין שם.

38) וי"ל דגם בזה הרמב"ם והראב"ד לשיטתייהו

הצינור לעבודה בלתי מוגבלת של התקרבות לה' מתוך מסירות נפש, יכול גם הוא לעבוד בדרך ההתקרבות הגדולה שלהם, עבודת המסירות נפש. ורק שנצטרפה לזה גם אזהרה שלא ינהג כמותם בענין ה"מיתה", שאצלו תהי' השלימות של העבודה בקיום תומ"צ בגשמיות.

ורמז לפירוש זה יש למצוא בדברי המדרש לגבי אהרן (ויקרא רבה פכ"א, ו ועוד) "בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה".

וזה נרמז גם בשמה של הפרשה "אחרי" – שהציווי לאהרן בא "אחרי", היינו כתוצאה והמשך של עבודת בניו. היינו שאין זה רק בדרך שלילה, שלא יעשה כבניו, כ"א שעבודתו באה "אחרי" עבודת בניו.

שביאתו של אהרן אל הקודש אחרי מות בניו היא באופן חדש ואחר לגמרי ממה שהי' נכנס לקודש קודם לכן, דעתה יכנס באופן של דביקות והתמסרות בלתי מוגבלת להקב"ה.

פנינים

דרוש ואגדה

"לא תעמוד" – בסכנת מיתת רוחנית

לא תעמוד על דם רעך
לראות במיתתו ואתה יכול להצילו
(יט, טז. טז. רש"י)

יש לבאר זה בדרך הרמז:

ידועים דברי מורנו הבעש"ט נ"ע שמכל דבר שיהודי רואה או שומע ה"ה צריך ללמוד מזה הוראה בעבודת השי"ת. דהרי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו דבר אחד לבטלה" (שבת עז, ב), ו"לא בראו אלא לכבודו" (אבות ספ"ו), וא"כ ודאי הדבר שבאם ראה דבר מסויים, הר"ז כדי שינצל את זה "לכבודו" ולעבודת ה', דאל"כ למאי עשה הקב"ה שיראה או ישמע דבר זה.

וזהו מה שכתב רש"י "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו", דאין האדם יכול לומר, 'מי יאמר שביכלתו להציל את חבריו', אלא מזה גופא שזימן לו הקב"ה "לראות במיתתו", ה"ז גופא ראוי שבודאי "אתה יכול להצילו", דאל"כ לאיזה צורך הראה לו הקב"ה דבר זה.

והוא הדבר בהצלה רוחנית של אדם מישראל, דאם בא לידיעתו, שישנו משהו שצריך להצילו מ"מיתת" רוחנית, אין לאדם לומר, 'מי יאמר שדווקא עליו להציל אותו', אלא מזה גופא שזימן לו הקב"ה "לראות במיתתו" הרי זה סימן והוראה ש"אתה יכול להצילו", ומוטל עליו החיוב "לא תעמוד על דם רעך", לעשות את כל התלוי בו להצילו ממיתת וטביעה רוחנית ר"ל.

(ע"פ לקו"ש חל"ב עמ' 125 ואילך)

מדוע עם ישראל לא "בטל ברוב" ח"ו?

שלוש שנים יהי' לכם ערלים. לא יאכל שנינו (ערלה פ"א מ"ו) "נטיעה של ערלה כו", שנתערבו בנטיעות, הרי זה לא ילקוט, ואם לקט יעלה באחד במאתים".

כלומר, הדין הוא שערלה שנתערבה ה"ז עולה באחד ומאתים, אך זהו רק בדיעבד, כי "אין מבטלין איסור לכתחילה". אמנם ביטול איסור הערלה הוא רק לאחר שליקט מן המחובר, ולכן לכתחילה "לא ילקוט", משא"כ כשמחובר לקרקע, אינה בטילה גם באחד ומאתיים, כי "מחובר לא בטל" (ראה בכ"ז מפרשים בערלה שם).

ויש לפרש זה ע"ד הדרוש:

כלל הוא בכל התורה כולה שהמיעוט בטל ברוב. וא"כ יש לשאול: מכיון שעם ישראל הם "המעט מכל העמים" (ואתחנן ז, ז), האיך יש כוח בידם שלא להתערב ולהיבטל בתוך מדבר העמים?

וע"ז כתוב "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום" (ואתחנן ד, ד). שמכיון שעם ישראל קשורים ומאוחדים תמיד עם הקב"ה וכל הזמן ה"ה בבחינת "מחובר", הנה א"א שיתבטלו ח"ו ויתערבו באומות, אלא גם בתוך ה"שבעים זאבים" ה"ה חיים וקיימים, ו"עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב" (כלק כג, ט).

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 993)

לקראת שבת

יט

לאפשרויות שבידו לקיים המצוה, כבר הובא בפוסקים²⁸, דאף שהיא מצד עצמה אינה מחוייבת במצות ת"ת – "אם היא עוזרת לבנה או לבעלה בגופה ומאודה שיעסוק בתורה חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידה". היינו, דכיון שלימוד תורה דבעלה ובנה ה' עתה על ידי סיוע האשה, מקבלת היא חלק בשכר מצות ת"ת²⁹.

ה.

יבאר דשייכות קטן בחינוך הוא יותר מאופנים הנ"ל, וקיומו הוי המצוה עצמה כיון שהוא הוא גדר החינוך שהאב מקיים חיוב שעליו במה שבנו מקיים המצוה

מיהו, בכל האופנים הנ"ל, אף במכשירי מצוה (וברכת המצוה לדעת הירושלמי), הא דקיום המצוה זקוק לפעולת הכשר מצוה או עשיית לולב וכיו"ב או לסיוע האשה בפרי' ורבי' – זהו רק מחמת שבמציאות ובפעול נעשתה המצוה ע"י הקדמת פעולה האחרת (ההכשר והסיוע וכו'), שמתעם זה נמשך על פעולה זו מעין מחשיבות וענין המצוה. מיהו אין בהם עצמם חלק ופרט מן המצוה והציווי.

ולכך אין נעשים חלק ממצוה זו ממש, דהברכה היא לעשות לולב היינו שמברך על העשי' אבל אינו מברך "על נטילת לולב" כאילו היתה מצות נטילה בעצמה (או פרט וחלק ממנה). ואף בדברי הר"ן שכ' ד"יש לה מצוה" סתם, אין אנו מוכרחין לפרש שהכוונה דוקא

ובכללות הוא גדר מכשירי מצוה, ובפרט לדעת ר"א (שבת קל, א) שדוחין את השבת (במקום שהמצוה עצמה דוחה את השבת) כמו המצוה בעצמה. ויותר מזה איתא בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג), דעל ההכנה והכשרה למצוות סוכה ולולב²³ וכיו"ב, מברכין ברכת המצוה: אקב"ו לעשות סוכה, לעשות לולב²⁴, ועוד²⁵.

וענין זה (שמעין וגדר המצוה חל על דבר אחר שהוא הכרח בשביל המצוה), מצינו לא רק לענין פעולה אחרת, כנ"ל, אלא אף בנוגע להצטרפות אנשים בעניני תורה. וכהא דאמרו בדין ת"ת²⁶, ד"מי שא"א לו ללמוד כו' יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו לומד בעצמו"²⁷.

ועד"ז בנוגע לנשים, ובדומה לענין הכשר מצוה הנ"ל, כידוע דברי הר"ן (רפ"ב דקידושין), דאף שאשה אינה מצווה במצות פרי' ורבי', "מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותי". פירוש, דכיון שהבעל אינו יכול לקיים המצוה אלא ע"י האשה, גם בידה ישנה (מעין מן) המצוה.

ואף היכא שסיוע האשה במצות הבעל אינו הכרח בעצם קיום המצוה, אלא רק כסיוע

23 שרק בסוכה וציצית נאמר "תעשו", משא"כ בלולב וכו' ומ"מ מברכין – ראה לקו"ש שם.

24 עיין לעיל שם הערה 56 שגם להבבלי שאין מברכין ס"ל דהוי מצוה.

25 ועיין לעיל שם יתירה מזו בהולכת דם למזבח שנעשה עבודה.

26 שו"ע יו"ד סרמ"ו ס"א וברמ"א שם. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד.

27 משא"כ ההמשך שם "ויכול אדם להתנות עם חבריו שהוא יעסוק בתורה כו' ויחלוק עמו כו'" – שזהו מפני שזהו תורתו של הלומד כו' וברשותו.

28 הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א. מסוטה כא, א. רמ"א שם ס"ו.

29 ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 37 ואילך.

(בהל' ציצית פ"ג ה"ט) – "ומד"ס שכל קטן שיודע להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו במצות". בהל' ברכות (רפ"ה) – "הקטנים חייבין בברכת המזון מד"ס כדי לחנכן במצות". בהל' סוכה (רפ"ו) – "קטן שאינו צריך לאימו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצות". ועד"ז בלולב (הל' לולב פ"ז ה"ט) – "קטן היודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצות"¹⁸.

(ומש"כ בחצ"ע"ג "וגם מד"ס אין האזהרה אלא על אביו" – הרי כתב "אין האזהרה אלא על אביו" כי האזהרה הטיילו על אביו). ובס"ל לז"ס: קטן כו' חייב אביו לקנות לו תפלין לחנכו במצות. ובפשטות י"ל דבציצית ותפלין החיוב לקנות ציצית ותפלין ולהטיל ציצית א"א להיות על הבן ורק על האב (אבל בשד"ח שם שתירץ זה דוחק).

ובס"ל תעט סוס"ו: כיון שהקטן הוא פטור מכל המצות שבתורה ואינו חייב בהם אלא (מד"ס) כדי לחנכו במצות.

ואולי אין לדייק מלשונות הנ"ל בכלל כיון שאינם שווים בכל מקום. ראה לשונו בסמ"ג ס"ב (ועוד). סתע"ב רסכ"ה. ועוד. וצ"ע. ואכ"מ.

ולהעיר משו"ע שלו סוס"ד במהד"ת ע"ד השייכות מן התורה כשנעשה בן י"ג ויום אחד.

(18) בכס"מ הל' חו"מ פ"ה ה"י כתב "וכן נראה דעת רבינו (כהרמב"ן) שלא כתב הכל חייבין באכילת מצה אפי' נשים ועבדים וקטנים אלא קטן שיכול לאכול כזית מחנכים וכו' כלומר דחיובא אאבוא רמיא וכן כתב פ"א דהל' מגילה הכל חייבים אנשים ונשים וכו' ומחנכין את הקטנים לקרותה".

לכאורה במצה י"ל (בדוחק עכ"פ) דשונה כיון שמדובר ב"קטן שיכול לאכול פת" שזהו לפני שהגיע לחינוך – אבל חידוש גדול הוא לומר שמחנכים קודם שהגיע לחינוך!

וכן במגילה שהוא רק מדרבנן י"ל שבקטן החיוב הוא רק על האב עדמ"ש אדה"ז בסקפ"ו שם".

וכן מש"כ בכס"מ בהל' ברכות פ"ה ה"ז – צ"ע, שהרי כתב הרמב"ם שם "וקטנים . . מזמנין לעצמן כו' קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו כו'".

ומש"כ הרמב"ם הל' תפלין פ"ד ה"ג "אביו לוקח לו תפלין כדי לחנכו במצות" – י"ל (נוסף על הנ"ל הערה 17) כיון שבתפלין בפרט נוגע בגדר המצוה שלא יסיח דעתו מהם (כמו שממשיך ברמב"ם שם באותה ההל'

ואף בזה צריך להבין, היאך שייך לומר חיוב על קטן אפילו מדרבנן, הא כיון¹⁹ שאינו בר דיעה²⁰, ובל' הש"ס (פסחים קטז, א) "חיובא לדרדקי (בתמי")?"

ד.

יארץ בגדרי הכשר מצוה, ומסייע במצוה
ויש לבאר בזה, דהיא סברא כללית שמצינו לשיטת הרמב"ם²¹ בכמה מקומות, ובהקדם מה שכבר נת' כמ"פ²², בהא דמצינו בכמה עניינים שבמקום שחייבה תורה לעשות מצוה פלונית שקיומה תלוי בפעולה אחרת מקודם (וכיו"ב), אף הפעולה המוקדמת מקבלת מעין חשיבות וגדר המצוה עצמה. דכיון שפעולה זו הכרח היא בשביל המצוה שמבלעדה אין המצוה יכולה להתקיים, הוי כאילו יחד עם ציווי התורה על המצוה, ציוותה התורה אף על פעולה זו.

כה, לכן לא הכניסו חכמים את הקטן בחיוב המצוה (וכן י"ל בשו"ע אדה"ז סי' לז ס"ג).

(19) וממילא מובן דאין לומר כבכמה דברים שחכ"מים החמירו יותר כיון שא"א להטיל עליו חיובים. וראה שד"ח שם ד"ה וכן מתבאר דכמו שאין סברא לומר דהי' תורה הטילה חיוב על הקטן כן גם בחינוך דרבנן. וראה ציונים לתורה (להר"י ענגעל) כלל יב שזוהי סברת רש"י.

(20) ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז הכ"ז. הל' קרבן פסח פ"ב ה"ד. וראה פרמ"ג פתיחה כוללת לאו"ח ח"ב אות ג'. מנ"ח מצוה ה סק"ב. סוף מצוה רסג. ציונים לתורה כלל ח' וראה צפע"נ הל' שבת פכ"ד ה"א. הל' אישות פ"ד ה"ט. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1249.

(21) ולשיטתו כללית דהרמב"ם והראב"ד, כדלקמן בהערות.

(22) בהבא לקמן ראה לקו"ש ח"ז ע' 187 ואילך, וש"נ.

(*) ע"פ פשטות הלשון בהחילוק שכתב שם.

ומש"כ בשוה"ג להערה 16 – הוא ע"פ פשטות הלשון בשו"ע שם בתחלתו (ש"מ"מ) הוא חייב מדברי סופרים כמותו). וצ"ע מהו עיקר כו'.

בשיטת הרמב"ם בדין קטן בשפחה חרופה ובשאר מצוות

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אי שייך קרבן בקטן הבא על שפחה חרופה, ויקשה על ביאורי נו"כ הרמב"ם דהיאך יתכן עונש בקטן / יביא ממ"ש הרמב"ם בכ"מ מצוה גבי קטן, ואפי' דאורייתא / יקדים פלוגתת הראשונים אי קטן חשיב מחוייב מדרבנן מדין חינוך, ויוכיח שיטת הרמב"ם בזה / יארץ בגדרי הכשר מצוה, ומסייע במצוה, / יבאר דשייכות קטן בחינוך הוא יותר מאופנים הנ"ל, וקיומו הוי המצוה עצמה כיון שהוא הוא גדר החינוך שהאב מקיים חיוב שעליו במה שבנו מקיים המצוה / יביא דוגמא לזה מדין שמחת יו"ט באשה לשיטת התוס' / יבאר שיטת הרמב"ם בקטן שנמנה על פסח ראשון / יסיק בביאור דין קטן בשפחה, דהכא כיון שע"י מעשיו מתקיים מעשה המחייב מדאורייתא – אף לו יש חלק בזה

ומצינו כמה אופנים לתרץ שיטת הרמב"ם:

א.

יביא פלוגתת הרמב"ם והראב"ד אי שייך חיוב קרבן בקטן הבא על שפחה חרופה, ויקשה על ביאורי נו"כ הרמב"ם דהיאך יתכן עונש בקטן

בדין שפחה חרופה דפרשתנו (יט, כ ואילך) פסק הרמב"ם (הל' איסור"ב פ"ג ה"ז. הל' שגגות פ"ט ה"ג), בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה והוא מביא קרבן, והוא שתה' גדולה ובעולה וברצונה, כמו שביארנו, שאין האיש חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקות שנאמר (שם) בקורת תה' והביא את אשמו". והשיג הראב"ד: "זה שבוש שלא מצינו קטן בר עונשין וקרבן זה מן העונשין הוא, והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהדדי והכי איתא בכריתות (יא, א)".

(1) לרמב"ם הל' איסור"ב שם. שו"ת הרדב"ז סי' ב"א צד. קרית ספר (להמבי"ט) לרמב"ם הל' איסור"ב פ"ג ה"ז והל' שגגות פ"ט ה"ג.

היא לוקה – לכך פסק שאף "הוא מביא קרבן".

ותירוצו זקוק להסברה, דאין הכי נמי דהכל תלוי בה, מ"מ היאך נוכל לחייב קטן מכח זה? וכמ"ש הראב"ד (במק"א בהל' שגגות שם) : "ואם יאמר האיש נתלה באשה אבל לא האשה באיש, מ"מ מהיכא תיתי לחייב את הקטן ע"י האשה"².

ומה שכ' הרדב"ז³ לבאר, דלהרמב"ם אין קרבנות כלל מגדר עונש אלא כפרה, ולכך אף שקטן אינו בר עונשין, אף הוא בעי כפרה – לכאורה אין בביאורו די, דאמאי בעי הקטן כפרת קרבן דוקא באיסור שפחה חרופה, מה שלא נמצא בכל איסורי תורה שעשה קטן לחייבו קרבן.

והלחם משנה (בהל' שגגות שם. וראה כס"מ שם) ביאר דברי הרמב"ם באו"א, דמקור דעת הרמב"ם הוא מתורת כהנים על הפסוק "איש, פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש". משא"כ הראב"ד פסק כהגמרא בכריתות דס"ל "מקשו להדדי" (ודלא כהתנו"כ), היינו שהושוו זל"ז וכשאחד מהן קטן או קטנה שניהן פטורין.

אבל גם דבריו זקוקים ביאור, מהו הטעם שלהתנו"כ דוקא בשפחה חרופה נמצא הלימוד לרבות בן תשע שנים ויום א', ולא בשאר עניני עריות כיו"ב, דאף התם ביאתו ביאה (לענין מי שבא הקטן עלי)⁴? ולומר שאין בזה טעם, וגזירת

- וצע"ק בטעם שהשיג הראב"ד בב' המקומות בין בהל' איסו"ב ובין בהל' שגגות. ובכל אחד בהדג' שה ובסגנון אחר. וראה כס"מ הל' שגגות שם, דהי' לו להראב"ד גירסא אחרת. ואכ"מ.
- שו"ת הרדב"ז שם. מגדל עוז לרמב"ם הל' איסו"ב שם. צפע"נ לרמב"ם שם הי"ד.
- ומ"מ פטור הקטן – רמב"ם הל' איסו"ב פ"א הי"ג ואילך.

לְקִרְאת שבת

הכתוב היא – מהיכא תיתי. ויותר מסתבר לומר שישנה הסברה בזה.

ב.

יביא ממז"ש הרמב"ם בכ"מ מצוה גבי קטן, ואפי' דאורייתא

והנה, חיוב קרבן בקטן, וכן חיוב מצוה בקטן – מצינו בעוד מקומות ברמב"ם, ומהם:

בהל' קרבן פסח (פ"ה ה"ז) פסק הרמב"ם, "גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור". והק' הכסף משנה, "אטו קטן בר חיובא ופיטורא הוא", ותירץ: "וכתב הר"י קורקוס ז"ל דכיון דרחמנא רביי' לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני"⁵.

ולכאורה עדיין הדברים דורשים ביאור, כיון שסו"ס הי' קטן בפסח ראשון והי' אז פטור ממצוות, היאך יועיל מה שאחר שיש עליו חיוב שחט על הקטן (היינו בזמן הפטור דהקטן) על זמן החיוב כשנעשה גדול בפסח שני?‏

ויותר מזה מצינו בהל' ת"ת שכ' הרמב"ם (פ"א ה"א): "מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר, שנאמר כו", וכ' ע"ז ה"צ"ז, "שמא גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא". היינו, דממה שכ' הרמב"ם בלשון בלתי רגיל – "כשיכיר"⁸

פסחא דאורייתא, פסחא דרבנן

- וראה גם קרית ספר לרמב"ם פ"ה ה"ז.
- וראה טו"א (אבני מילואים) ר"ה כת, א. מנ"ח מצוה ה סק"ב. מפרשי הרמב"ם שם (חידושי הגר"ח. ועוד).
- פס"ד – חידושים על הרמב"ם בתחלתו.

(8 כ"ה גם בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב – אלא ששם ממשיך "וכשלומד לעצמו כשיגדיל ויכיר ויוכל

(ולא כ' "כשיגדיל")⁹, משמע, דחיוב הלימוד על הקטן ישנו אף קודם שנעשה גדול. והוא תימה גדולה יותר, היאך שייך חיוב על קטן?

ג.

יקדים פלוגתת הראשונים אי קטן חשיב מחוייב מדרבנן מדין חינוך, ויוכיח שיטת הרמב"ם בזה

והנראה בזה, בהקדם מה שמצינו חידוש גדול יותר בחיוב מצוות אצל קטן בכלל, דידועה מחלוקת הראשונים במצוות שמקיים הקטן מצד חיוב חינוך, דלרש"י¹⁰ והרמב"ן¹¹ מצוות של חינוך מדרבנן "לאו מצוה דידי' (דהקטן) אלא דאבוה, דאיהו לא מיחייב במצות כל עיקר", ובמילא אין הקטן יכול להוציא את הגדול בברכת המזון (וכיו"ב) אפילו כשהגדול מחוייב בזה רק מדרבנן¹²;

פסחא דאורייתא, פסחא דרבנן

ללמוד". וי"ל שגם אדה"ז כוונתו (כפ' הצ"צ ב)רמב"ם "כשיכיר" – לפני שיגדיל, כדמוכח מזה שלא כתב לפנ"ו בהחיוב "חייב ללמד א"ע כשיגדיל ויכיר". וז"ש לאח"ז "כשיגדיל ויכיר" הוא רק בנוגע לההמשך "אזי לא ילמוד תחלה כו' כמשנ"ת למעלה בנערים כו' כי זה שיכול אינו ראשי לעשות כן כו'".

(9 בספר המדע לרמב"ם (ירושלים תשכ"ד) הובא מדפוס ספרד שלפני רנב "כשיגדיל".

(10 ברכות מח, א ד"ה עד שיאכל. וראה בכל הבא לקמן שד"ח כללים מערכת ח' כלל ס. קובץ יגדיל תורה ברוקלין, אייר תשל"ז סי' לח (תשובה מהרא"י מפ' דעיר האראד ישן, מחסידי הצ"צ). ועוד.

(11 מלחמות ה' ברכות כ, ב. רמב"ן הובא בר"ן ספ"ב דמגילה ד"ה חוץ. ריטב"א מגילה יט, ב ד"ה הכל. ר"ן קידושין לא, א ד"ה וגרסינן. וראה רשב"א (ריטב"א) סוכה לח, א ד"ה גמרא.

(12 כן משמע דעת הרמב"ן שם. ריטב"א שם. אבל רש"י לא הוציא פי' הסוגיא בברכות כ, ב מפשוטו, וא"כ נראה דלדעתו הקטן מוציא גדול כשאכל שיעור רא דרבנן. וראה יגדיל תורה שם ס"ע כט.

לְקִרְאת שבת

אבל התוס' ¹³ והר"ן (ספ"ב דמגילה שם) ס"ל, דקטן שהגיע לחינוך מיקרי מחוייב בדבר מדרבנן ולכך יכול להוציא בהם גדול ידי חובתו (כשאכל שיעורא) דרבנן¹⁴.

וממה שפסק הרמב"ם¹⁵ "בן מברך לאביו", מוכח, דס"ל דבמצוות של חינוך מחוייב הקטן (מדרבנן)¹⁶ ואינו רק חיוב על האב.

וכן משמע מל' הרמב"ם בכמה מקומות¹⁷:

- (13 ברכות מח, א ד"ה עד שיאכל. וראה לשון התוס' שם כ, סע"א ד"ה וקטנים.
- (14 ובפרמ"ג פתיחה כוללת לאו"ח ח"ג סוף אות כח כתב שהוא מחלוקת דבבלי וירושלמי.

(15 הל' ברכות פ"ה הט"ו-טז. ועי' ראב"ד שם. ומ' סיים "וכן אשה ועבד במקרין אותו ועונה אחריהם מה שהן אומרים ואיתא בירושלמי" – כדעת הרמב"ן שם. וע"פ הפרמ"ג שם הרי נמצא שס"ל שהחיוב על האב. אבל ראה כס"מ שם בדעת הרמב"ם.

(16 וכן מוכח דעת אדה"ז ש(אף שכתב בהל' ת"ת בתחלתן "אע"פ שהקטן פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה", הרי) כתב בשו"ע או"ח סקפ"ו ס"ג שהקטן (גם אם לא אכל כדי שביעה) מוציא את הגדול בברה"ז¹. ומדייק בלשונו שם "שמ"מ הוא חייב מדברי סופרים כמותו" (כ"ה בדפוס א' דשו"ע, ובדפוסים שלנו ליתא תיבת "כמותו"). וראה בחקרי הלכות ח"א דמפרש באדה"ז עם תיבת "כמותו" כבשוה"ג כאן.

(17 וכן הוא לשון אדה"ז בס'י שמג ס"ג "חייב לש-מוע כו' חייב בציצית כו'" (ע"ד לשון הרמב"ם דלקמן בפנים. אף שבס'י יז ס"ד כתב "אביו חייב לקנות לו טלית כו' אביו חייב להטיל ציצית" ולכאורה יש ללמוד יותר מדיוק לשונו בזה בס'י שמג שמדבר בהל' חינוך, משא"כ בס'י יז שהוא בדיני ציצית. גם י"ל שציצית שונה כיון שבכלל "אין אדם חייב לקנות טלית בת ד' כנפות כדי שיתחייב בציצית כו' (ורק) טוב ונכון כו'" – שו"ע שם ר"ס כד).

וכן בהל' סוכה סי' תר"מ ס"ו ד' כתב "חייב בסוכה". וכן משמע ממ"ש בס' לט ס"א בנוגע לתפלין "וקטן אע"פ שמוזהר על הקשירה מד"ס לחנכו במצות כו"

^[*] והחילוק שכתב שם בין מגילה הלל וברכות ק"ש ש לברה"ז, בפשטות ה"ז הסברה שבהם הוי תרי דרבנן ובמצות ברה"ז דאורייתא הוי רק ע"ד חד דרבנן